

זעומקו של מקרא

דברי עומק
בפרשת השבוע ובמועדים

ראש השנה
ה'תשפ"ו

לעומקו של מקרא ראש השנה

ולעומקו של מקרא יש לומר
שהוא כעין מה שנאמר בדניאל (ד, יד')
בְּגִזְרַת עִירִין פְּתֻגָּמָא וּמֵאִמֵּר קִדְיָשִׁין
שְׂאֵלְתָא.

ופירש רש"י שאלתא. גזרה וע"י
שנמלכין בהקב"ה קודם שיגזרו
הגזרה קורא אותה שאלתא.

ופירש מצודת דוד בגזרת הדבר
נגזר בגזרת המלאכים [המחריבין]
העושים דין המקום.

ופירש הרמב"ן: (ויקרא יח, כה')
כי הדבר ההוא הנגזר על נבוכדנצר
היא גזרת עירין שגזרו על הכוחות
הנאצלין מהן לעשות כך ויקראו
"עירין" כי מאצילותן יתעוררו
הכחות בכל הפעולות וגו' ומאמר
קדישין שאלתא כלומר ששאלו מה
הרצון העליון עליו ואחרי כן גזרו
להעשות כן. שהרי אין המלאכים
עושים מעצמם ולא כלום, אלא הכל
לפי רצון עליון.

כן הדבר הזה, בסימני ראש
השנה.

כלומר הסימנים שאנו עושים בליל
ראש השנה לטובה, והבקשות שיחד

ראש השנה

לענין הסימנים בליל

ראש השנה

יסוד הסימנים הוא בברייתא במס'
כריתות [ה:]: וכדברי אב"י שם [ו.]:

ת"ר (כריתות ה ע"ב ב') אין מושחין את
המלכים אלא על המעיין כדי שתימשך
מלכותו, שנאמר (מלכים א א, לג-לד')
וְהוֹרֶדְתָּם אֹתוֹ אֶל-גִּחְוֹן וּמִשָּׁח אֹתוֹ שָׁם.

ומפרש מצודת דוד: וְהוֹרֶדְתָּם אֹתוֹ [את
שלמה] אֶל-גִּחְוֹן וּמִשָּׁח [צדוק ספֵּלוּ וְנָתַן הַסִּבְיָא]
אֹתוֹ שָׁם - לסימן טוב, שתמשך מלכותו
כנחל.

אמר אב"י השתא דאמרת
סִימָנָא מִלְתָּא היא [שעושים מעשה
לסימן טוב, כדי שיתקיים] יהא רגיל
איניש לְמִיכָל רִישׁ שְׁתָּא [לאכול בראש
השנה] קָרָא וּרּוּפִיָּא פְּרָתִי סִילְקָא
וּתְמָרִי. [שיהיו לסימנים טובים לכל
השנה כולה].

ויש להבין כיצד פועל מנגנון זה של
סִימָנָא מִלְתָּא היא.

לעומקו של מקרא ראש השנה

האדם כח למלאכי עליון להוציא לפועל גזירותיו של הקב"ה.

וכן באומרו היה"ר **מלפניך**, לאחר כל מאכל שיש בו משמעות לטובה.

וכעין זה תקנו לומר בליל שבת למלאכי השרת בואכם לשלום, וברכוני לשלום, להוציא לפועל רצון הקב"ה, וזה שאומרים ממלך מלכי המלכים הקב"ה.

ובזה ינתן טעם לאומרו (בפרשת מסעי) בדרך הכפילות: **וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל פִּי ה' וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם** וכמובא בלעומקו של מקרא שם, **על דרך הרמז והצח:** ירמזון אילין מליא למסעיהם של העירין קדישין על פי מוצאיהם של בני אנשא, שמוציאים בפה ה"הי רצון מלפניך", וממהר האלקים לעשותו בגזירת עירין. שגוזר על עירין קדישין למהר ולהחיש לנו הישועה הנרצית לפני ה'.

וכן כפל ואמר ואלה מסעיהם למוצאיהם שלפי מוצאיהם של העירין קדישין מלפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, כן יהיה פתגמא ליתן לנו

עמהן, הן ליתן כח בעליונים לעירין קדישין לעורר ולהוציא אל הפועל מה שגזר עליהם הקב"ה ליתן לנו.

וכעין שאמרו (מועד קטן י"ח) **ברית כרותה לשפתיים וכשגגה היוצאת מפי השליט**, שלא יוציא אדם דבור לא טוב מפיו, כי ממהרים המלאכים הם העירין קדישין להוציאו אל הפועל, עוד בטרם יתחרט על כך האדם אשר דבר דבריו.

ומידה טובה מרובה.

שיש בכח דיבורו הטוב של האדם ליתן כח בידי מלאכי השרת משרתי עליון הם העירין קדישין להוציא דבריו ומעשיו הטובים שהם לסימן טוב, אל הפועל, להיות פועלים עליו טוב, בגזירת עליון.

וזה שאמר אביי, השתא דאמרת סימנא מילתא היא, יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא: קרא ורוביא כרתא סילקא ותמרי.

ובאוכלו קרא דרך משל, ואומר יהי רצון מלפניך שתקרע רוע גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו, בזה נותן

לעומקו של מקרא ראש השנה

אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים היא העבודה **מלמעלה למטה** להוריד שפע רחמים מן השמים כאב המרעיף אהבתו על בניו. ויחד היא כעין העבודה של המלאכים ב"רצוא ושוב", וככתוב והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו.

והיא העבודה של **תקיעת השופר**. היא הנשיפה **מלמעלה למטה** להוריד מכסה והנהגה של השמות הקדושים ושל חסד ורחמים. כעין הפסוק בשירת הים, **נשפת ברוחך - כסמו ים**.

נשפת ברוחך בתקיעת השופר, כיסמו ים של רחמים ואהבה לעם ישראל, כסות של **אהבה מאת הקב"ה**. כנאמר על כל פשעים תכסה אהבה. כמים לים מכסים.

וכאן יש להאיר מה שמובא בספרים הק' [וכמובא בלעומקו של מקרא לפרשת נשא בענין ברכת הכהנים] כי נרמזו בברכת הכהנים **המלאכים היוצאים מן השופר בראש השנה**.

ויש ליתן טעם לשליחותם של אותם המלאכים הק' הן בתקיעת השופר והן בברכת הכהנים.

מבוקשנו לכל מסעותינו משך שנות חיינו. וכאומרו: **וְאֵלֶּה מִסְעֵיָהֶם** של בני האדם **לְמוֹצָאֵיהֶם** של העירין קדישין **היוצאים לברכנו על פי ה'.**

~~~~~

אם כבנים אם כעבדים

אמירתה ושייכותה

אצל

תקיעת השופר

יש ליתן טעם מדוע לומר את שניהם. ומדוע אחד מהם לא יספיק לרצות, בן את אביו או עבד את מלכו. **ויש לומר** שהם שתי מידות בעבודת ה'. יש עבודה שהיא **מלמעלה למעלה**, כעין סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ויש עבודה שהיא משיכת חסד ורחמים **מלמעלה למטה**.

אם כעבדים עינינו לך תלויות, היא עבודת ה' **מלמעלה למעלה**. לכן אמר עינינו לך תלויות, עד שתחוננו.

לעומקו של מקרא ראש השנה

ישראל שתפילותיהם פועלות ישועות ואינן שבות ריקם.

ובזה ניחא לאומרו **נאָנִי אָבְרָהָם**. יש אומרים **נאָנִי אָבְרָהָם לעם** ישראל על ידי הכהנים. יש אומרים **נאָנִי אָבְרָהָם לכהנים** שבירכו לעם ישראל. עשה הכתוב את **הכהן כשופרו** של הקב"ה לברך לעם ישראל. ולכן הם הם אותם המלאכים היוצאים מן **השופר**, הם הם אותם המלאכים היוצאים **מברכת כהנים**.

והשתא דאתית להכי, נימא ביה מילתא לתפארת שמות המלאכים הקדושים.

ואלה שמותם, כהשם הק' בן כ"ב אותיות היוצא מברכת כהנים:

אנקת"ם פסת"ם פספסי"ם די"ו נסי"ם. והם כנגד ג' תיבות שבפסוק ראשון, יברכך י'הו'ה' וישמרך. ושתים שבפסוק שני. יאר י'הו'ה'.

ולפי שם קדוש זה יסדו את התפילה המובאת בספרים בברכת כהנים, ובתקיעת שופר בר"ה. והיא ראשי תיבות של שם קדוש זה והיא מסוגלת

ולעומקו של מקרא יש לומר, כי כשם שברכת הכהנים תקנוה בסוף התפילה בסדר העבודה, ובכך היא גם מאסף לכל המחנות, לכל הברכות והתפילות של תפילת הציבור ליתן להם כח לעלות מדרגה לדרגה עד הגיעם אל כסא הכבוד, כן תקיעת השופר שנצטוינו בה בראש השנה הרי היא כמאסף לכל המחנות, לכל התפילות והתחינות של כל השנה כולה בכלל, ושל חדש הרחמים והסליחות שבאלול"ל בפרט, ותקיעת השופר מעלה השמימה את כל התפילות שלא זכו מסיבות שונות לעלות במשך השנה, והמלאכים היוצאים מן השופר מעלים ומביאים את כל תפילותיהם של כל בני ישראל שבכל השנה כולה להניחם כיהלומים וכאוצר חביב בכתר עליון של מלך מלכי המלכים הקב"ה היושב על כסא רם ונשא הוא כסא הרחמים ביום הדין לפאר את המלך שהשלוש שלו, והוא מחזיר לנו שלום, כפי שתיאר זאת ר' ישמעאל כהן גדול שמנענע כביכול הקב"ה בראשו לומר לנו ואתה שלום וכל אשר לך שלום, וזה שמסיימת ברכת הכהנים וַיְשַׁם לָךְ שְׁלֹמֶם. ובזה, הן בברכת הכהנים והן בתקיעות השופר מובטחים עם בני

לעומקו של מקרא ראש השנה

ולעשות שליחותם נאמנה.

וזה שאמר הפסוק (ו, כז) **וְאֲנִי אֲבָרְכְּכֶם**

הו"ו של **וְאֲנִי** הוא כנגד היסוד, **אֲנִי** כנגד **המלכות**. והם יחד **יסוד מלכות**, עליהם מושתת בנין הברכות. ואשר על כן קבעו את ברכת כהנים בתפילת עמידה, לפני שים שלום, לשלימות הבניין.

ועוד יש לומר, אני - הוא אחד משמות ע"ב היוצאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט, וכמו שאומרים בהקפות **אני** והו הושיעה נא, הוא השם הק' אשר בו מברך הקב"ה לישראל ובו מברך הקב"ה לכהנים. **וְאֲנִי אֲבָרְכְּכֶם**.

~~~~~

מקדש ישראל יום הזכרון

עיקר העבודה בראש השנה היא **במחשבה בזכרון**. והיא אחת מג' המידות שבאדם. שהאדם מחולק לג'

להמתקת החלומות והדינים:

אֵל נָא קָרֵב תְּשׁוּעָת מִצְפִּיד (ר"ת
אנקת"ם, היוצא מן יברכ"ך).

פחודיך סר תוציאם ממאסר (ר"ת
פסת"ם היוצא משם ה' י'הו"ה).
פְּדָה סוֹעִים פֶּתַח סוֹמִים יְמִינְךָ
מִצְפִּים (ר"ת פספסי"ם היוצא מן
וישמר"ך)

דְּלֵה יוֹקָשִׁים וְקַבֵּץ נְפֻצִים סְמוּךְ יְה
מִפְּלִתָנוּ. (ר"ת די"ו-נסי"ם היוצא
מן יא"ר י'הו"ה).

והם כנגד **תפילה**, (שמע אנקתם),
פרנסה וכלכלה (פסת"ם, תן להם
פיסת פתם), **מלבושי כבוד** (פספסי"ם
כנגד כתונת פסים), **ומעשי נסים**
(די"ו נסי"ם).

ויחד הם כ"ב אותיות כאומרו:
[בראשית מח, כ'] **כָּךְ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל,**
אל תקרא יברך אלא יבורך, ב"ך
יבורך ישראל, על ידי הכהנים ועל ידי
מלאכי השופר, ומתלווים הם לס'
אותיות של ברכת כהנים, הם ששים
הגבורים אשר למלך שהשלום שלו
הנשלחים בברכת כהנים לכל אחד
מישראל ליתן לו משאלות לבו

לעומקו של מקרא ראש השנה

ר' יהושע אומר בניסן נברא העולם. ותירצו התוספות שם בד"ה כמאן מצלינן וז"ל, ואיכא למימר דבתשרי עלה במחשבה ליבראות ולא נברא עד ניסן. כלומר שבתשרי נברא במחשבה ובניסן נברא במעשה.

והוא ענין של סוף מעשה במחשבה תחילה. לא שהקב"ה צריך ח"ו מחשבה לפני המעשה, כי ברוח פיו כל צבאם, אלא שזה הסדר של הבריאה. שתקדם מחשבה למעשה. ואשר על כן סוכות הוא תיקון מידת המעשה, כי בניסן ישבנו בסוכות ורק כדי לקיים ישיבת הסוכה כמצוה לשמה ניתן חג הסוכות בתשרי, שיהיה צלא דמהימנותא ולא צלא דשמשא.

ואשר על כן נקרא תשרי יום הזכרון, כנגד מה שנברא במחשבה. ולכן התיקון בראש השנה הוא תיקון בחינת המחשבה והוא הקודם לתיקון בחינת הדיבור שבוידוי יום הכפורים הקדוש, כששניהם מקדימים לתיקון בחינת המעשה בנטלנו את הלולב ובכניסתנו לסוכת השלום שבחג הסוכות.

מידות. מחשבה דיבור ומעשה. והקב"ה אשר יצר את האדם בחכמה, התאים לו ג' זמנים להשלים מידותיו.

ראש השנה הוא יום הזיכרון כנגד תיקון מידת המחשבה.

יום כיפור הוא יום הסליחה והכפרה כנגד מידת הדיבור. שכן עיקר המצוה המעשית ביום כיפור היא הוידוי. כשמצות העינוי באה לעורר את הוידוי שיהיה מעומק לבו השבור של האדם. וימי הסוכות זמני השמחה הם כנגד מידת המעשה. ולכן רבו מצוות העשיה בסוכות, כגון נטילת לולב, הישיבה בסוכה ושמחת הרגל בבשר ויין.

ויש ליתן טעם מדוע יהיה ראש השנה דוקא תיקון למידת המחשבה. והרי אמרו רבותינו על ראש השנה כי זה היום תחילת מעשיך, וכן אני מתפללין בראש השנה. וראוי אולי היה יותר שיהיה זה יום המעשה ולא יום הזיכרון.

ואכן, מצינו במסכת ראש השנה [כו.]. מחלוקת מתי נברא העולם. תניא רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם

לעומקו של מקרא ראש השנה

אמרו עליו על ר"א בן דורדיא שלא הניח עבירה בעולם שלא וכו' ושמע אלעזר בן דורדיא **שאינ מקבלין אותו בתשובה**.

הלך וישב בין שני הרים וגבעות. אמר **הרים וגבעות בקשו עלי רחמים** אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך **נבקש על עצמנו** שנאמר {ישעיה נד-י} כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה.

אמר **שמים וארץ בקשו עלי רחמים** אמרו עד שאנו מבקשים עליך **נבקש על עצמנו** שנאמר {ישעיה נא-ו} כי שְׁמַיִם פָּעֲשָׁן נִמְלָחוּ [נחבלו כבגד הנשחת] וְהָאָרֶץ פָּכָגְדָּ תִבְלָה.

אמר **חמה ולבנה בקשו עלי רחמים** אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך **נבקש על עצמנו** שנאמר {ישעיה כד-כג} וחפרה הלבנה ובושה החמה.

אמר **כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים** אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך **נבקש על עצמנו** שנאמר {ישעיה לד-ד} ונמקו כל צבא השמים.

אמר אין הדבר תלוי אלא בי הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו יצתה בת קול ואמרה

ובכך יש להבין את האוה"ח הק', מדוע יוסף הצדיק קבל עונש מאסר שנתיים על שאמר פעמיים כי אם **זכרתי והזכרתי**. והרי משום **פעמיים** יכול להיאסר ליומיים או שבועיים או חדשיים. ומדוע דוקא **שנתיים**. אלא שהוא לכאורה פָּגַם במידת **הזכרון**, שאמר **זכרתי והזכרתי**, לכן צריך שיעברו עליו **שני ראשי שנים של זכרונות**, לתקן מידת **הזכרון**. ע"כ סיכום דבריו של אוה"ח הק'.

וראש וראשון לכל הזכרונות הוא **לזכור שהקב"ה מלך**, ומלכותו בכל משלה, והכל בידו ואין זולתו, הכל ממנו ואין בלתו.

ואשר על כן ניתנה לנו מצוות השופר לתקן הזכרונות.

בביאור תשובתו של ר' אלעזר בן דורדיא.

כמובא במסכת עבודה זרה יז' עמ'א':

לעומקו של מקרא ראש השנה

קלקולם. וממילא גם ממנו תיקונם, והוא בכללם.

לכן הניח ראשו בין ברכיו פְּעָפָר במעי אמו, לחזור לימי התהוותו, **שם אין שולט היצר הרע עד שננער מבטן אמו**, שנאמר לפתח חטאת רובץ. ומתוך דרגה זו **של קודם החטא**, תיקן את עולמו עם כל מה שקלקל בכל העולמות. ולזה אמרו מזומן לחיי העולם הבא.

ועוד יש לומר שלכן אמר בי. שהיא לשון **שבועה**. וכפי שאמרו [נדה ל:]: שאינו יוצא מרחם אמו עד שמשביעין אותו שנאמר {ישעיה מה- כג} כי לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון זה יום הלידה שנאמר {תהילים כד-ד} נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה ומה היא השבועה שמשביעין אותו **תהי צדיק ואל תהי רשע** ואשר על כן אמר בי לשון שבועה שמתחרט על שעבר על שבועתו. ובתשובתו זו תיקן עצמו והעולם, כי כל תוקף תשובתו של האדם היא ממה **שהקב"ה נשבע** בימינו ובזרוע עוזו, שכל זמן שישאל חוטאין יעשו לפניו כסדר הזה והוא מוחל להם. **(ראש השנה יז עמ'ב').**

רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא.

ויש לשאול, לכאורה מדוע יתאכזרו אליו הרים וגבעות, השמים והארץ, חמה ולבנה, כוכבים ומזלות. ומדוע יבקשו רחמים על עצמם ולא עליו, אדרבה, היה עליהם לבקש עליו רחמים ומתוך כך ירחם המרחם גם עליהם, בבחינת כל המתפלל על חבירו נענה תחילה.

ויש לומר שכאן טמון סוד רז עליון של התשובה. **שכל החוטא, פוגם לא רק בעצמו אלא פוגם גם בכל הבריאה כולה.** ולכן לא יוכלו ההרים והגבעות והשמים והארץ וכו' לבקש עליו רחמים. **כי הם צריכים רחמים על עצמם לתקן במ כל מה שהחוטא קלקל בהם.**

וזה הוא שאמר אין הדבר תלוי אלא בי. לא רק התשובה תלויה בו. אלא קודם לכל עניין הבין אלעזר בן דורדיא שמה **שהבריאה נפגמה, דבר זה תלוי רק בו.** ולכן גם התיקון שלהם תלוי רק בו. וכאשר יתקן את עצמו, יתקן בזה גם את הבריאה כולה. ולכן געה בבכיה. שהבין שממנו

לעומקו של מקרא ראש השנה

מה שכביכול צחקה ואמרה ואדוני זקן.
על כן אמרה עתה לשבת. לְקַנְיּוּ.
דייקא נמי שלא אמרה לְקַנְיּוּ אלא
לְקַנְיּוּ.

~~~~~

לְבַדְקָהּ - לְבַדְקָהּ

וַיֵּצֵא אֲבִרְהָם אֶת-שְׁבַע כְּבָשֹׂת הַצֹּאן
לְבַדְקָהּ. {כט} וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל-
אֲבִרְהָם מָה הִנֵּה שְׁבַע כְּבָשֹׂת הָאֵלֶּה
אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבַדְקָהּ

יש לעיין בשינוי הלשון לְבַדְקָהּ,
לְבַדְקָהּ.

ובשימת לב, באבימלך נאמר לְבַדְקָהּ
והן כשתי מלים לב-דנה, כי לב מלכים
ושרים ביד ה' לדונם, לחסד או לשבט.
ובאברהם נאמר לְבַדְקָהּ. והן כשתי
מלים הן-לבד, שנשבע להיות נפרד מן
הגויים, ולכן נקרא אברהם העברי,
שכל העולם מעבר אחד והוא מעבר
השני.

ואשר על כן, יש לומר בכוונת
אברהם באומרו לְבַדְקָהּ, לומר
לאבימלך: אין בשבועתנו כדי לחבר
בינינו, אלא אדרבה יש בה כדי

ושם, אמר רב יהודה ברית כרותה
לי"ג מדות שאינן חוזרות ריקם.

ועל דרך הצת, נרמז דבר זה
בגימטריה של ב"י, שהיא י"ג עם
הכולל, להזכיר לפניו י"ג מידות של
רחמים.

וזה שאמר אין הדבר תלוי אלא בי.
כפי שאמר הקב"ה בי נשבעתי. והיא
לשון שבועתו של הקב"ה, למחול
לשבים ולמחכים לסליחתו.

~~~~~

לקריאת התורה

יום א' של ראש השנה

וַתֵּמַר נַתְלֵד שָׁרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְקַנְיּוּ
לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-דָּבָר אֱתוֹ אֱלֹהִים:
וַתֹּאמֶר מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם הַיִּנְיָקָה בָּנִים
שָׁרָה כִּי-יִלְדָתִי בֶן לְקַנְיּוּ: (כא, ב'ז')

יש ליתן טעם מדוע נאמר לְקַנְיּוּ
לְקַנְיּוּ שני פעמים.

ולעומקו של מקרא י"ל פעם אחת
פרסמו הכתוב לשם נס. ופעם אחת
פרסמתו שרה. וכל כך למה, לכפר על

לעומקו של מקרא ראש השנה

כינויים לקב"ה ולבית דינו. והיא התחדשות הברית בין אברהם ובורא עולם. אבי-מלך ירמוז לאבינו מלכנו, ופיכל שר צבאו ירמוז על בית דינו שחותרים את הדין בפיהם. פי-כל.

וכאומרו שהשבועה היא לא חד צדדית, אלא כאן כביכול **נשבע הקב"ה** לאברהם אם תשקר לי ולנכדי ולניני. והשבועה היתה **בפי כל** בית דינו של הקב"ה. לקיים את הברית בין הקב"ה ואברהם **לכל הדורות**. **וכשם** שהוכיח אברהם, כן יוכיח הקב"ה אם יעברו הדורות על המצוות. ואע"פ כן הברית תשאר.

וזה שאמרו בתוספות מסכת שבת נה. **אומר רבינו תם** [אפילו אם] **זכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה** דהא **כתיב (יקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב עי"ש**.

^ ^ ^ ^

ויטע אשׁל בבאָר שבע ויקרא-שׁם
בשׁם ה' אֵל עולם. (כא, לג')

ויטע אשׁל בבאָר שבע אמר ריש לקיש מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים. רבי יהודה ורבי נחמיה חד

להפריד בינינו, כנאמר בפרשת בלק (כג, ט') **הן-עם לבדד יושבן ובגוים לא יתחשבו**. וזה כוונת אומרו **לבדד הן**.

ובשימת לב, נאמר כאן **הן-עם**, ונאמר בדור הפלגה **הן עם**, בדור הפלגה נאמר **הן עם אֶחָד וְשָׁפָה אֶחָת לְכָל־ם וְזֶה הַחֹלֶם לְעֵשׂוֹת וגו'**, שעל ידי אחדותם גרמו **לחילול שמו ית'** שנאמר **וְזֶה הַחֹלֶם לְעֵשׂוֹת**, ובעם ישראל יבוא התיקון **לקדש שם שמים על ידי פירודם** מן הגויים, שנאמר **הן-עם לבדד יושבן ובגוים לא יתחשבו**. וזה כוונת אברהם באומרו **לבדד הן**.

^ ^ ^ ^

על-פֿן קרא למקום ההוא באָר שבע פֿי שם נשבעו שניהם (כא, לא')
ויש ליתן טעם כיצד באר שבע יורה על שבועת **שניהם**.

ועל דרך הרמז והצח י"ל כי שניהם רמוזים במילה **באר**. אברהם. אבימלך.

ועוד על דרך הרמז בענין אבימלך ופיכל שר צבאו, יש לומר שאבימלך ופיכל שר צבאו הם

לעומקו של מקרא ראש השנה

ובשימת לב, זה היה החילוק בעבודת ה' בין אברהם ושרה, וכנ"ל בפרק כב, פסוק יא'.

ובמדרש רבה מובא המדרש בשינוי **נוסח**. ויטע אשל בבאר שבע וגו' (כא, לג), רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר **אשל פרדס**, שאל מה תשאל, תאנים וענבים ורמונים. רבי נחמיה אמר אשל פונדק, שאל מה תשאל, עגולא [פת], קופר [בשר], חמר [יין], ביעין [ביצים]. רבי עזריה בשם רבי יהודה בר סימון **אשל סנהדרין**, היך מה דאת אמר (שמואל א כב, ו): ושאל יושב בגבעה תחת האשל ברמה.

על דעתיה דרבי נחמיה דאמר אשל פונדק, אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים, ומשהיו אוכלין ושותין אמר לון בריכו, והן אמרין מה נימור, ואמר להון, **ברוך אל עולם שאכלנו משלו**, הדא הוא דכתיב (בראשית כא, לג): ויקרא שם בשם ה' אל עולם.

עד כאן המדרש. ותימה, מדוע לא המשיך המדרש, על דעתיה דר' עזריה בשם רבי יהודה בר סימון, שאמר **אשל סנהדרין**, וכאילו נפסק באמצע.

אמר **פרדס** וחד אמר **פונדק**. ברש"י: ונטע בו. לְהַנִּיחַ עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים.

ויש ליתן טעם מה שרש מחלוקתם. הרי סוף כל דבר תכלית שניהם שיאכלו פירות ולפי רש"י שיהנו, ויתנו הודאה על הנאתם. בין אם זה פרדס שבו גדלים הפירות ובין אם זה פונדק או אכסניה ששם מגישים את הפירות.

וי"ל דחלקו בדרך עבודת ה'. האם **דרך השכל** או **דרך הרגש**. איזו דרך תצלה.

למאן דאמר **פונדק** או אכסניה, כשמגישים את הפירות עדיין אין כאן התפעלות מספקת, כי צריך **להסביר** לאדם האוכל כיצד גדלו פירות אלו עד שהגישום לפונדק. וזו היא עבודה דרך **השכל**.

ולמאן דאמר פרדס, עומד האדם בפרדס **ומתפעל** מריבוי העצים ומריבוי המינים, כל אחד בדרך גידולו וכל אחד בצבעו ובטעמו והתפעלות זו היא דרך **הרגש**. ואלו ואלו מתקרבים ומתפעלים ומוזדים לבורא. כל אחד לפי דרכו.

לעומקו של מקרא ראש השנה

היתה ראויה להוליד, ותפילתה החזירה אותה להיות ראויה לילד.

כמו כן בתפילת ראש השנה גם מי שנראה כאינו ראוי להיושע, הרי תפילת ראש השנה בכוחה להשיבו על כנו להיות ראוי לישועה.

^^^

לקריאת התורה ליום ב' של ראש השנה

מרמזי העקידה

וַיֹּאמֶר אֱבִי וַיֹּאמֶר הֲנִי בְנִי (כב, ז')
הֲנִי בְנִי. באוהב ישראל מאפטא.
אמר יצחק, אבי, הרי אתה עמוד החסד,
כיצד יכול עמוד החסד לשחוט את בנו.
אמר לו אברהם הנני - בני. עכשיו הנני
במידת בני. במידת הגבורה. לעשות
רצון אבינו שבשמים.

שהאב והבן התאחדו יחדיו ואין הפרש
ביניהם. החסד הוא גבורה והגבורה היא
החסד, הנני בני.

וכן מובא בשל"ה הק'... על דרך הנני
בני, שלפעמים החסד לצד הגבורה

ולעומקו של מקרא יש לומר שהיה
לו להמשיך כך: על דעתיה דר' עזריה
בשם רבי יהודה בר סימון, שאמר אשל
סנהדרין, אברהם היה מקבל את
העוברים ושבים ומשהיו מתנים לו
צרותיהם היה אומר להם תעשו כך
ותעשו כך. כהוראת הסנהדרין. וכשהיו
שואלים אותו מנין לך כל החכמה הזאת
היה אומר להם ברוך אל עולם שנתן
מחכמתו לבשר ודם. והיו יושבים
אצלו ומקרבן לתורה ומגייירן. וגם
בדרך הלימוד היה מלמדם מי דרך
שכלו מי דרך רגשותיו. שאלו ואלו
דברי אלקים חיים.

^^^

להפטרה

יום א' דראש השנה

לְכִי לְשָׁלוֹם וְאַלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִתֵּן אֶת-
שְׁלֹתְךָ אֲשֶׁר שְׁאַלְתָּ מֵעַמּוֹ. (שמואל א,
א, יז')

וְהַיְיָנוּן בָּהּ, מאי שְׁלֹתְךָ. לפשוטו היא
שאלתך אֲשֶׁר שְׁאַלְתָּ מֵעַמּוֹ. אך בשימת
לב, כתיב שְׁלֹתְךָ חסר א'. ולעומקו
של מקרא יאמר על דרך אל תקרי:
אל תקרי שְׁלֹתְךָ אלא שְׁלִתְךָ. שלא

לעומקו של מקרא ראש השנה

וילכו שְׁנֵיהֶם יחדיו. חסד וגבורה נשקו. שהומתקו הדינים, ושולבו יחדיו חסד וגבורה, דין ורחמים. וכן גֶּשֶׁם הוא מידת החסד ומנוקד בסגול סגול, שסגול הוא ניקוד של מידת החסד. ונקראים גבורות גשמים. שמשולבים יחד הגבורות והחסדים. וילכו שניהם יחדיו. החסד והגבורה יחדיו. יחדיו בגימ' כח. זה הכח של עם ישראל ממנו נולדה מידת האמת ליעקב.

~~~~~

נֶאֱמַר בְּסִבְךָ

והנה-אֵיל אֶתֶר נֶאֱמַר בְּסִבְךָ בְּקִרְנֵי (כב, יג')

נֶאֱמַר בְּסִבְךָ. שמתוך הסבך הוא עולה לעולה, ומפשט את סבך החיים. והוא רמז לידו אוהזת בעקב אחיו. שהעקב של עשו הוא סבך החיים. ובאומרו וידו אוהזת הוא מפשט את סבך החיים. וכן באומרו והנה אֵיל, הוא מפשט את סבך החיים של העקידה. ואשר על כן והנה אֵיל הם ר"ת של וידו אוהזת, וכן תמצא שהמילה אֵיל היא נוטריקון של: אוהז יעקב לעשו.

והגבורה לצד החסד, שהאש כלול במים והמים כלולים מאש.

וכן מובא בזוהר הק' פרשת וירא: ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי. הרי פְּרִשׁוּהָ. אֶכֶל מָה הַטֶּעֶם לֹא הָשִׁיב לוֹ {דבר} מִיָּד? אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁהָרִי הִסְתַּלַּק מִרְחֻמִּים שֶׁל אָב עַל בֶּן, וְלָכֵן פָּתוּב הַנָּנִי בְנִי, הַנָּנִי שֶׁהִסְתַּלַּקוּ הִרְחֻמִּים וְהִתְהַפָּךְ לְדִין.

על פי דברים אלו, ימשיך יצחק לומר לאביו, אם כן אני עכשיו במידת החסד, הריני נותן את עצמי כשה לעולה. שנאמר: (כב, ז') הִנֵּה הָאֵשׁ וְהַעֲצִים וְאַיִה הִשָּׂה לְעֹלָה, ואי"ה ר"ת ואני יצחק השה לעלה.

~~~~~

וְאַיִה הִשָּׂה לְעֹלָה. (כב, ז')

באומרו וְאַיִה משתמש יצחק בשפת המלאכים השואלים אֵיךָ מקום כבודו. שהכין את עצמו לקראת העקידה והגיע לדרגת שלמעלה מן המלאכים. וזה שאמר המדרש שבכו המלאכים ומדמעותיהם כבדו עיניו. ומדוע בכו הרי לא החשיבו אנוש באמרם מה אנוש כי תזכרנו. אלא ראוהו מעל ומעבר לדרגתם.

~~~~~

לעומקו של מקרא ראש השנה

לומר לך, שמידת הדין והטבע נראים אמנם כסבך, אך בשימת לב קרניו שבהם הוא נאחז בסבך, מהם עתיד הקב"ה ליקח לתקוע בשופר גדול, לפשט כל העקמומיות שבסבך החיים.

נאמר וְהָיָה-אֵיל אֲתֵר נֶאֱתָז בְּסֶבֶךְ בְּקִרְגִּיו, ונאמר אֱלֹהִים יִרְאֶה-לּוֹ הַעֲלָה לְעֹלָה בְּנֵי (כב, ח) אֱלֹהִים יִרְאֶה-לּוֹ ר' א"ל א"ל, ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר סרסו ודורשהו: בני שהוא השא לעולה בסבך החיים, נאחז בקרני האיל, להעלותו להיות עקוד תחתיו.

הם קרני החסד והרחמים שבהם יתקע בשופר גדול להעלות את כל העולם אל שרש ההוי"ה, ולגאולה שלימה בב"א.

^^^

וַיִּקְרָא אֲבָרְהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה' יִרְאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהָר ה' יִרְאֶה. (כב, יד)

ולעיל אמר אֱלֹהִים יִרְאֶה. (כב, ח). שעל ידי העקידה הפך את מידת הדין למידת הרחמים.

ולכן גם בו נאמר ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו.

וזה שנאמר בלשון נפעל, נֶאֱתָז, שמן השמים מאחיזים אותו בסבך. והוא מלשון ואתה תחזה. שהאיל היה נראה כעולה לעולה מתוך הסבך. שאדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב. וזה שאמר הכתוב פעמיים יראה. ה' יִרְאֶה, בהר ה' יִרְאֶה. מה שנראה לאדם סבך נראה לה' עולה תמימה. ומתוך הסבך נראים קרניו שהם מלשון חוזק וישועה והוא קרן השופר המעיד על הגאולה העתידה לבניו של העקוד.

ועל דרך הצח, בְּסֶבֶךְ בְּסֶבֶךְ"ך הוא פ"ד בגימטריה ומרמז על פדיון הבן. שיצחק הוא הבן שנפדה ע"י האיל. הוא הבן שבעקידתו יפָּדָה בכל דור ודור, לכל בניו הנעקדים.

ועוד על דרך הצח, בְּסֶבֶךְ בְּקִרְגִּיו בצירוף האותיות זו לזו יתקבל בסבך קרניו. בסבך בגימטריה הוא שם א-להים, וגים' הטבע. נאח"ז הוא גים' א-ד-נ-י, עם הכולל. והם שני שמות של דין. קרני"ו בגימטריה שלש מאות ששים וחמשה ימות השנה עם הכולל.

לעומקו של מקרא ראש השנה

שאם לא היית עומד בנסיון, היה בעולם חשך ולא אור. ולא עוד אלא שהיה העולם חוזר לתהו ובהו וחשך על פני תהום. שנאמר **את השמים ואת הארץ**. וכאן נאמר **את בנך את יחידך**. ולכן בִּרְכוּ מיד ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים.

~~~~~

וַיְהִי אֶחָד הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּצֵא לְאַבְרָהָם לְאֵמֶר הִנֵּה יִלְדָּה מִלְּכָה גַם-הוּא בָּנִים לְנִחְיֹר אֶחִיד: {כא} אֶת-עֹיֵן בְּכָרוֹ וְאֶת-בְּנוֹ אֶחָיו וְאֶת-קִמּוֹאֵל אָבִי אָרָם: {כב} וְאֶת-בְּשֵׁד וְאֶת-חֲזֹו וְאֶת-פִּלְגֶּשׁ וְאֶת-יִדְלָף וְאֶת **בְּתוּאֵל**: {כג} וּבְתוּאֵל יָלַד אֶת-רַבְקָה שְׁמִנָּה אֵלֶּה יִלְדָּה מִלְּכָה לְנִחְיֹר אֶחָיו אַבְרָהָם: וּבְתוּאֵל יָלַד אֶת רַבְקָה. ברש"י: כל היחוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה.

ובפרשת וישלח עה"פ **ותמנע היתה פילגש** פירש"י בדומה לכאן, ולא הוזקק לכתוב לנו משפחות החורי אלא **מפני תמנע וגו'.**

זה לעומת זה עשה אלקים. יחוסי הצדקת רבקה שממנה עם קדוש מול יחוסי תמנע הרשעה שממנה עמלק.

ולעומקו של מקרא נאמר, שבתחילה נאמר {יא} וַיִּקְרָא אֵלָיו **מִלְאָךְ יְהוָה מן-הַשָּׁמַיִם** וַיֹּאמֶר וגו' עֲתָה יִדְעָתִי כִּי-**יָרָא אֱלֹהִים אֶתָּה** וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת-בְּנֶךָ אֶת-יְחִידְךָ מִמֶּנִּי:

ולבסוף נאמר {טו} וַיִּקְרָא **מִלְאָךְ יְהוָה** אֶל-אַבְרָהָם **שְׁנִית מן-הַשָּׁמַיִם**: {טז} וַיֹּאמֶר כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נֶאֱמַר-**יְהוָה** כִּי יֵעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת-בְּנֶךָ אֶת-יְחִידְךָ.

והוינן בה **מאי שנית**. שבראשונה הזכיר שם אלקים כִּי-**יָרָא אֱלֹהִים אֶתָּה**, ולבסוף זכר רק שם הוֹי"ה: כִּי נִשְׁבַּעְתִּי **נֶאֱמַר-יְהוָה**.

לומר לך כנ"ל, שעל ידי העקידה הפך את מידת הדין למידת הרחמים.

ועוד, מאי שנית, שְׁשֻׁנָּה עליו הכתוב רחמים מרובים, לו ולזרעו אחריו.

~~~~~

וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת-בְּנֶךָ אֶת-יְחִידְךָ מִמֶּנִּי. ולא **חֲשַׁכְתָּ**. ישמש כלשון **מניעה**, בְּשִׁין שְׁמַאלִית. וכן לשון **חֲשַׁד** בְּשִׁין יְמִנִית. ואפילה. וקרי ביה **ולא חֲשַׁכְתָּ** את העולם, אלא הארת אותו באור יקרות.

לעומקו של מקרא ראש השנה

ויש ליתן טעם לחשיבות שנתנה התורה לסיום הפרשה וכן לסיום הקריאה של ראש השנה בשמות אלו של פילגשו של נחור ילדיה.

ומובא בשם החיד"א, רמז נאה לראש השנה הוא יום הדין: **ראומה**: ראו מה, כפי שאמרה לאה על ראובן בנה להבדילו מעשו הרשע: ראו מה בין בני לבין בן חמי, [שודאי יש לזכות את בני ביום הדין].

את-טבת: [סתום פיהם של] טוענים בעלי חובות,

ואת-גחם: גזור חיים [ולא] מות.

ואת-תחש: תקעו חודש שופר.

ואת-מעכה: מלך על כל הארץ.

וב"ספר הגור" (ספר קדום שהופיע לפני קרוב ל-500 שנה) כותב **מעכה**: מ'תנת ע'ניים כ'ופה ה'אף כגון מתן בסתר יכפה אף שנתינת צדקה מבטלת "חרון-אף".

בספרי החסידות ובספרים הק' מובא

הנוטריקון:

ואת-מעכה:

וידיי אחרי תפילה

מגיע עד כסא הכבוד

وهוא לשבח התפילה

ולא בכדי הושו ביניהם. כי עשו אבי עמלק יצא מרבקה. ונדחה מעם קדוש כי כן יוחסה רבקה לעם קדוש. באה תמנע ונטלה את פסולתה של רבקה.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי

על כן נקראת **תמנע**, על שם שרבקה היתה מתפללת, (תהלים מ, יב) 'אתה ה' לא תכלא רחמיך ממני תסדך ואמתך תמיד יצרוני. וכפירוש רש"י שם: לא תכלא - לא תמנע רחמיך ממני, שאתייחס על יעקב בני, ושלא אתייחס על רשעות **תמנע ועשו**. לכן בכל מקום מוזכרת רבקה כאם יעקב ברישא. **אם יעקב** ועשו. וזה שנאמר בסיפא של הפסוק: **תסדך ואמתך תמיד יצרוני**. **תסדך** היינו אברהם, **ואמתך** היינו יעקב שהוא מידת האמת, וזה שהתנבא מיכה (ז, כ') **תתן אמת ליעקב תסד לאברהם**.

~~~~~

ומסיימת הפרשה [וירא] וכן הוא סיום הקריאה של יום ב' דראש השנה, בילדיו של נחור גם מפילגשו: {כד} **ופילגשו ושמה ראומה ותלד גם-הוא את-טבת ואת-גחם ואת-תחש ואת-מעכה**.

לעומקו של מקרא ראש השנה

ויש גורסים:

וידוי אחרי תשובה

מגיע עד כ"סא הכבוד

והוא לשבח התשובה שמגיע עד

כסא הכבוד

הקב"ה אומר **שובו אלי**, ואשובה אליכם. כלומר בתחילה אתם תשובו, ואז אשובה אליכם. וכנסת ישראל אומרת השיבנו אליך, ונשובה. בתחילה השיבנו אותה, ואז אנחנו נשובה.

וכן דברי המדרש: **הַשִּׁיבֵנו ה'** **אֵלֶיךָ וְנִשְׁוֶבָה**, אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם שֶׁלָּךְ הוּא הַשִּׁיבֵנוּ. אָמַר לָהֶם שֶׁלָּכֶם הוּא, שְׁנֹאֲמַר (מלאכי ג, ז): **שׁוּבוּ אֵלַי וְאֶשְׁוֶבָה אֲלֵיכֶם**, נָאִם ה', אָמְרָה לִפְנֵי רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם שֶׁלָּךְ הוּא, שְׁנֹאֲמַר (תהלים פה, ה): **שׁוּבוּנוּ אֵלֵהי יִשְׁעֵנוּ**, לָכֵן נֹאמַר: **הַשִּׁיבֵנו ה' אֵלֶיךָ וְנִשְׁוֶבָה**.

נראה לכאורה שהמדרש הכריע לטענת כנסת ישראל, שנאמר **הַשִּׁיבֵנו**. שתחילה **הקב"ה** ישיבנו ואח"כ **וְנִשְׁוֶבָה**.

אלא שמהפסוקים שבפרשת נצבים [פרק ל, ג'] מוכח ההיפך. ושבת עד ה', ושב ה'. ושבָּתְּ עַד ה' קודם אתם כנסת ישראל, ואח"כ **הקב"ה** ישיבכם, שנאמר **ושב ה'**. ואיך יכריע המדרש נגד פסוקים מפורשים?!

ולעומקו של מקרא יש לומר, שעניין הוידוי שמגיע עד **כסא הכבוד** כי שם חקוקה דמות יעקב שיצא מרבקה. וזה מכח תפילתה הנ"ל: אָמְרָה ה' לֹא תִקְלָא - **לֹא תִמְנַע בְּחִמֶּיךָ מִמֶּנִּי סִסְדָּךְ נֶאֱמַתְךָ תִּמִּיד יִצְרוּנִי**. וביעקב נאמר **תִּתֵּן אִמָּתְךָ לִמְעֹלָב**. על כן וידוי היוצא מעומקא דְלִבָּא שהוא מדת האמת, מגיע עד מקום דמותו של יעקב בכסא הכבוד. כן יגיעו תפילות עם ישראל בזה ראש השנה עד **כסא הכבוד**, ונזכה לגאולתנו ופדות נפשנו בב"א.

~~~~~

להפטרה

יום ב' דראש השנה

הַשִּׁיבֵנוּ וְאֶשְׁוֶבָה

[ירמיהו לא, יז']

ירמוז למה שאמרו חז"ל [מדרש רבה איכה רבתי פרשה ה], שלכאורה יש יכווח בין כנסת ישראל להקב"ה.

לעומקו של מקרא ראש השנה

ולעומקו של מקרא יש לתרץ ולומר שאמנם, גם המדרש יעיד כהפסוקים שבפרשת נצבים, שהצעד הראשון לתשובה עושה האדם, אע"פ שנאמר בו **הָשִׁיבֵנו וְשׁוּבָנוּ**, שהרי **עצם פנייתו של האדם לבוראו** לומר **לו השיבנו**, עצם פנייתו זאת, כבר נחשב לו **שהוא האדם**, הוא עושה את הצעד הראשון תחילה.

נמצאנו למדים שכאשר המבקש לשוב אל ה' פותח ואומר **הָשִׁיבֵנו**, בזה מתקיימים דברי המדרש ופסוקי התורה כאחד. **וְשָׁבָתָּ עַד ה' אֱלֹקֶיךָ**, באומרו אליו השיבנו. ובזה נענה הקב"ה לבקשתך "השיבנו", **וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ**. וכן במדרש אע"פ שלכאורה נאמר **שׁוּבָנוּ** אלוקי ישענו, הרי עצם פניית האדם לבוראו מוכיחה **שהצעד הראשון הוא בידי האדם**.

זה שאומר הנביא:

הָשִׁיבֵנוּ וְאָשׁוּבָה

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל: leshem895@gmail.com

^^^

